

VLAAMSE GEMEENSCHAP

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

STUDIERICHTING MUZIEK

MINIMUMLEERPLAN

ALGEMENE MUZIEKCULTUUR / LUISTERPRAKTIJK

juli 1990

MINIMUMLEERPLAN ALGEMENE MUZIEKCULTUUR EN LUISTERPRAKTIJK

MIDDELBARE GRAAD

TEN GELEIDE

In de studierichting muziek bestaat AMC als afzonderlijke optie, en als verplicht omringingsvak in de middelbare graad van alle opties. In de optie AMC is het verplichte omringingsvak een aanvullende **luisterpraktijk**, waar verder op de verworvenheden van de AMC wordt ingegaan.

AMC heeft als doel het luistervermogen te ontwikkelen en de waarneming aan te scherpen. Het benoemen en memoriseren van technische begrippen is noodzakelijk, maar slechts in de mate dat het kan bijdragen tot begrijpend luisteren.

Belangrijk is dat de aard van de leerstof en de wijze waarop zij aangeboden wordt leidt tot een ruimere en intensievere omgang met muziek, over de grenzen van het eigen specialisme heen. Het vormen van persoonlijke standpunten, het cultiveren van een individuele smaak en de discussie daarover moeten beschouwd worden als wezenlijke elementen van het leerproces.

Luisterpraktijk is een aanvulling op AMC voor hen die dat vak als optie kozen. Aangezien de leerlingen overwegend geïnteresseerde luisteraars zullen zijn en geen practici, zal het nodig blijken hen een theoretische vorming te geven in de mate zij die nodig hebben. Dat is mede de bedoeling van de luisterpraktijk. In eerste instantie gaat het echter om geleide luisteroefeningen in verband met de parallelle leerstof van AMC.

AMC en luisterpraktijk zijn geen theoretische vakken. De auditieve verkenning en beleving is het uitgangspunt en tevens het doel van de opleiding.

A M C

Eerste jaar

A. DOELSTELLINGEN

Verkenning van de wereld van het geluid.

Ontwikkeling van de luistervaardigheid.

Herkennen en benoemen van muzikale parameters.

Werken met partituren.

B. LEERINHOUD

De wereld van het geluid:

- geluid en stilte
- natuurgeluiden; imitaties in de kunstmuziek
- industriële en andere geluiden uit het dagelijks leven
- geproduceerde (kunstmatige) geluiden:
 - a) commerciële
 - b) artistieke
- elementaire geluidsleer

Muzikale parameters en hun onderling verband:

- toon, timbre, dynamiek, tessituur
- metrum, ritme
- melodie
- harmonie

Fundamentele tegenstellingen

- éénstemmig / meerstemmig
- tonaal / atonaal
- solo / tutti
- vocaal / instrumentaal
- vast metrum / vrij metrum
- religieus / profaan
- volksmuziek / kunstmuziek
- commerciële muziek / niet-commerciële muziek

Soorten instrumenten

- idiofonen, aerofonen, chordofonen, elektronische instrumenten
- historische, klassieke en volksinstrumenten

Zangstemmen

- hoge - lage
- timbre - karakter
- soorten vocale ensembles

C. EVALUATIE

auditief - schriftelijk:

- herkennen van klankbronnen (instrumenten, ensembles, stemmen, ev. andere)
- herkennen van karakteristieke parameters in muziekvoorbeelden

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

De leerstof van het eerste jaar moet opgevat worden als een verkennende benadering van de wereld van het geluid. De voornaamste opdracht is de oren te openen en het gehoor aan te scherpen, zodat de leerlingen aangezet worden om bewust en kritisch om te gaan met sonore fenomenen van allerlei soorten.

Alle didactische werkvormen komen in aanmerking, waarbij de aanbiedende echter niet mag overheersen. De leerlingen moeten zich ongedwongen kunnen uitspreken over hun persoonlijke indrukken en ervaringen, ook i.v.m. hun emotionele reacties op geluiden en klanken.

De verworvenheden van de lagere graad, zowel instrumentaal als vocaal, zijn een dankbaar middel om de doelstellingen van AMC te bereiken. Aansluiting met bepaalde vakken uit het algemeen vormend onderwijs werkt verruimend en verdiepend.

Creatieve zelfwerkzaamheid van de leerlingen werkt stimulerend bv. klankexperimenten; improvisaties; geluidsreportages en -montages begeleid door commentaar of regieblad, enz.

Uit de brede context worden geleidelijk aan de elementen geselecteerd die het inzicht in het wezen van de muziek bevorderen.

Uit het geheel van de behandelde materie worden uiteindelijk slechts die cognitieve elementen gefixeerd die noodzakelijk zijn om de leerstof van het tweede jaar aan te vatten.

De evaluatie toetst hoofdzakelijk het luistervermogen en de kennis van basisbegrippen.

A M C

Tweede jaar

A. DOELSTELLINGEN

Kennismaking met muzikale vormen en genres. Onderscheiden van de belangrijkste parameters in wisselende combinaties.

Situëren van vormen, genres en expressiemiddelen in hun algemeen historisch kader.

Herkennen en bepalen van typische kenmerken i.v.m. instrumenten, ensembles, vormen.

B. LEERINHOUD

Kleine muzikale vormen:

- motief, melodie, thema
- herhaling en variatie
- lied- en dansvormen
- imitatie, canon

Grotere muzikale vormen:

- menuet (scherzo)
- rondo
- thema met variaties
- ostinato, chaconne, passacaglia
- fuga

Klassieke genres en vormen:

- sonate, concerto, symfonie
- de sonatevorm

Verkennen van partituren.

Stemming, sfeer, affect.

Aanvullende selectie uit volgende onderwerpen:

- programmamuziek
- opera
- balletmuziek, dansvormen in de concertmuziek
- pop- en rockmuziek, jazz

C. EVALUATIE

a) auditief - schriftelijk:

herkennen van thema's, vormen, parameters e.a.

b) schriftelijk:

een eenvoudige analyse (vorm, tonaliteit, metrum, ev. ritmische bijzonderheden, bezetting)

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Uitgaand van de auditieve ervaring laat de behandelde leerstof de leerlingen kennismaken met de belangrijkste vormelementen, in hun muzikale en historische context.

De partituur speelt nu een belangrijke rol, als visuele ondersteuning van het gehoorde, maar ook als inspiratiebron van de interpretatie. Zo kunnen bv. verschillende uitvoeringen van eenzelfde werk beluisterd en kritisch belicht worden.

De persoonlijke reactie op de luistervoorbeelden en het peilen naar de door de componist bedoelde affectieve betekenis maken het gesprek als werkvorm zinvol en vruchtbaar. De emotionele dimensie is daarbij een onmisbaar complement voor de technische en cognitieve benadering.

Voorbeelden uit het repertoire van de leerlingen kunnen in de klas uitgevoerd en besproken worden. Ook andere vormen van zelfwerkzaamheid zijn wenselijk zoals bv. de voorstelling met commentaar van een geliefd werk.

Naast muzikale fragmenten worden ook volledige delen en integrale composities aangeboden om het luistervermogen te verstevigen en de concentratie te bevorderen.

De aanvullende, vrij te kiezen onderwerpen kunnen inspelen op de ontvankelijkheid van de klas, maar het is tevens een belangrijke taak de belangstellingssfeer van de leerlingen te verruimen.

Vorbereid concertbezoek met nabespreking is een uitstekend middel om de leerinhoud te verlevendigen.

De evaluatie toetst het luistervermogen én de verworven kennis, als elkaar aanvullende componenten van eenzelfde attitude nl. die van de bewuste (en kritische) luisteraar.

A M C

Derde jaar

A. DOELSTELLINGEN

Muziek in historisch verband:

- algemeen historisch kader
- verbanden met andere kunsten en wetenschappen

Muzikale genres.

Partituurstudie.

B. LEERINHOUD

Verkenning van grote stijlperiodes, aan de hand van representatieve werken en componisten.

De wereld van de hedendaagse muziek:

- klankfenomenen
- visies en theorieën
- compositie- en uitvoeringstechnieken

Aanvullende selectie uit volgende onderwerpen:

- Kamermuziek
- Het lied
- Filmmuziek
- Jazz
- Interpretatie

C. EVALUATIE

a) auditief - schriftelijk:

- analyse van luistervoorbeelden
- analyse van stijkenmerken (periode of componist)

b) schriftelijk:

- bondige bespreking van een voorbereid onderwerp i.v.m. hedendaagse muziek

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

In dit stadium mag van de leerling verwacht worden dat hij, op basis van zijn ervaring en kennis, openstaat voor het begrip stijl. Het dient ruimer opgevat te worden dan de opsomming van kenmerken en technieken door het te plaatsen in een breder historisch, sociaal en cultureel kader. De hieruit voortspruitende inzichten moeten uiteindelijk dienstbaar kunnen gemaakt worden voor de persoonlijke praktijk van de leerling, als uitvoerder en als luisteraar. Muziek was ten allen tijd, en is nog steeds, een spiegel van de omgang met zichzelf en met elkaar. Daardoor krijgen alle vormen van muzikale uiting een betekenis voor de gehele mens, als denkend en voelend wezen. Deze ervaring aan de leerlingen mee te geven is het belangrijkste inhoudelijk aspect van AMC.

Enkele suggesties voor de vrij te kiezen, aanvullende lesonderwerpen:

Kamermuziek:

Kennismaking met typische bezettingen; geest en functie van de kamermuziek.

Het lied:

Historiek; woord-toonverhouding; melodie en begeleiding; plaats in het muziekleven.

Filmmuziek:

Beroemde filmcomponisten; klassieke muziek in bekende films; functie van muziek in de film.

Jazz:

Stijlen en vormen; de rol van de improvisatie; grote jazz-musici.

Interpretatie:

De benadering van muziek door de uitvoerder (emotioneel, verstandelijk, historisch, dienend, als virtuoos, commercieel).

De leerkracht kan ook andere thema's kiezen die aansluiten bij de belangstellingssfeer van de klas.

LUISTERPRAKTIJK

Eerste jaar

A. DOELSTELLINGEN

Bewustmaking van muzikale basisverschijnselen aan de hand van luistervoorbeelden en analyse.

B. LEERINHOUD

Uitdieping van de leerstof van AMC

De taal van de muziek:

- tonale stelsels:
 - . reeksen
 - . modi
 - . toonaarden
- basisbegrippen van harmonie:
 - . akkoorden
 - . cadenzen
 - . versieringen
- metrische en ritmische verschijnselen

Muzieknotatie:

- tekens en symbolen
- voorbeelden uit het verleden tot op heden
- partituurlezen

C. EVALUATIE

auditief - schriftelijk:

- herkennen van toonreeksen
- herkennen van akkoorden

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Samen met AMC is luisterpraktijk een verkenningstocht naar de essentie van de muziek.

Een passieve kennis van de belangrijkste muziektheoretische grondslagen bevordert het inzicht in het wordingsproces van composities en in het tot stand komen van muzikale expressie. Voor de luisteraar betekent dit een uitbreiding van de mogelijkheden om zijn persoonlijke beleving te verfijnen en deze te staven aan vakkundige en esthetische normen.

Het spreekt echter voor zich dat de theoretische kennis in dit verband slechts een steunfunctie toebedeeld krijgt. Ze wordt bij voorkeur, en in de mate van het mogelijke, langs de auditieve weg verworven. Ook moet de leerstof gedoseerd worden volgens de ontvankelijkheid van de klas en dient het leerproces van AMC en luisterpraktijk zodanig geïntegreerd te verlopen dat het eigenlijke doel erdoor gediend wordt: het begrijpend leren luisteren naar muziek.

LUISTERPRAKTIJK

Tweede jaar

A. DOELSTELLINGEN

Kennismaking met bijzondere aspecten van de muziekcultuur.

B. LEERINHOUD

Muziek als universele taal.

Het nationalisme in de muziek.

Exotisme in de muziek.

Muziek en poëzie.

C. EVALUATIE

auditief-schriftelijk:

- analyse van muziekvoorbeelden
- aanduiden van kenmerken

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Suggesties voor de benadering van de lesthema's:

Muziek als universele taal:

Eén van de belangrijkste historische perioden en haar universele stijl; nationale invloeden en schakeringen; bijdragen tot de stijlontwikkeling door grote componisten.

Het nationalisme in de muziek:

De nationale scholen van de 19° eeuw en hun uitlopers; historische achtergronden; belangrijke kenmerken; componisten.

Exotisme in de muziek:

Van Janitsjarenmuziek tot Messiaen; kenmerken; toonsystemen; integratie in de westerse muziek; werken en componisten.

Muziek en poëzie:

Musica reservata; Musica poëtica; tekstschildering en -symboliek; woord-toonverhouding in de verschillende stijlperiodes; beschrijvende en programmamuziek met poëtische inhoud.

Ook in de behandeling van deze overkoepelende onderwerpen staat de auditieve ervaring centraal. De leerlingen worden bij voorkeur in de gelegenheid gesteld kenmerken en andere integrerende elementen van de behandelde thema's zelf te ontdekken resp. hun voorkennis ter zake voor te brengen ten einde een zo groot mogelijke zelfstandigheid in de benadering te stimuleren.

LUISTERPRAKTIJK

Derde jaar

A. DOELSTELLINGEN

Inzicht in de betekenis en functie van de muziek en de musicus in de maatschappij.

B. LEERINHOUD

Functies van de muziek:

- arbeid; dans; ritueel
- opluistering; ontspanning
- esthetische en humane functie van de kunstmuziek

De musicus in de maatschappij:

- componist
- uitvoerder
- concertleven en opera; festivals; management
- media; platenindustrie
- muzikale beroepsopleiding
- muziekkritiek

Commerciële en 'ernstige' muziek:

- verschillende esthetiek van beide muziekopvattingen
- mode; tijdsverschijnsel; blijvende waarde; evergreen; historische muziek en uitvoeringspraktijk
- maatschappelijke betekenis

Muziektheater:

- genres en hun kenmerken
- historische en sociologische context
- betekenis van het muziektheater heden

C. EVALUATIE

a. auditief - schriftelijk:

- herkennen van genres en kenmerken

b. schriftelijk:

- beknopte verhandeling over een voorbereid onderwerp uit de leerstof

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Naast de kennismaking met uiteenlopende soorten muziek in hun functionele context komen hier onderwerpen aan bod die het verband tussen de muziekpraktijk en het maatschappelijk leven belichten. Het is de bedoeling de belangstellings sfeer van de leerlingen uit te breiden en hen gelijktijdig aan te zetten om een gegronde persoonlijke appreciatie te ontwikkelen.